

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

ALAT

ZA PRIJAVLJIVANJE KORUPCIJE U BIZNISU

Razvijeno u okviru projekta „Digitalizacijom protiv korupcije” (Erasmus+)

Decembar 2025

ERASMUS-YOUTH-2023-CB

Naziv projekta: „With Digitalisation Versus Corruption“ u okviru programa Erasmus Youth 2023 – Izgradnja kapaciteta u oblasti mladih – Zapadni Balkan

Broj projekta: 101131572

Projekat „With Digitalisation Versus Corruption“ sufinansira Evropska unija.

Koordinator:

NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Crna Gora

Organizacije učesnice:

- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne in izobraževalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Slovenija
- Phiren Amenca International Network (Phiren Amenca) – Belgija
- Privatna naučna ustanova Institut za primijenjena istraživanja za biznis Skoplje (IARB) – Republika Sjeverna Makedonija
- Gagnsæi samtök gegn spillingu (TI-IS) – Island
- Qendra Open Doors (OPEN DOORS) – Albanija
- EPEKA Berlin EV (EPEKA BERLIN EV) – Njemačka
- Europe for You, z.s. (EUROPE FOR YOU) – Češka
- Center for Education and Training Prizren (CET-PRIZREN) – Kosovo
- Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA Serbia) – Srbija
- Fundacja Europejski Instytut Outsourcingu (EOIF) – Poljska
- Udruženje Akustikum – muzička omladina JMBH (AKUSTIKUM) – Bosna i Hercegovina
- Lxkia Izcilik ve Doga Sporlari Kulubu Dernegi (LIDOSK) – Turska
- Arcigay (ACIGAY APS) – Italija
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islandija
- Skupnost Občin Slovenije - Slovenija
- Institut Jožef Stefan - Slovenija

Autori:

- Privatna naučna ustanova Institut za primijenjena istraživanja za biznis Skoplje (IARB) – Republika Sjeverna Makedonija
- Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA Serbia) – Srbija
- NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Crna Gora
- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne, izobraževalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Slovenija
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islandija

IZJAVA O ODRICANJU OD ODGOVORNOSTI

Informacije i stavovi iznijeti u ovom Priručniku predstavljaju stavove Instituta za primijenjena istraživanja za biznis i ne odražavaju nužno zvanično mišljenje Evropske unije ili bilo koje druge institucije koja obezbjeđuje finansiranje. Institucije Evropske unije, niti bilo koje lice koje nastupa u njihovo ime, ne mogu se smatrati odgovornim za upotrebu informacija sadržanih u ovom dokumentu.

sadržaj

04	UVOD	16	ZVANIČNI KANALI I DIGITALNI ALATI ZA PRIJAVLJIVANJE
08	RAZUMIJEVANJE KORUPCIJE U BIZNISU	19	ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA I PRIVATNOG SEKTORA
11	PRIJAVLJIVANJE KORUPCIJE: PRINCIPI I OKVIRI	21	ZAKLJUČAK
13	KAKO PRIJAVITI KORUPCIJU U BIZNISU	22	ANEKS: ŠABLON ZA PRIJAVLJIVANJE KORUPCIJE U BIZNISU

UVOD

O projektu

DigitalVScorrupt je Erasmus+ CBY i WB projekat čiji je glavni cilj borba protiv korupcije u EU i na Zapadnom Balkanu (ZB) kroz digitalne alate i osnaživanje mladih i ljudi u EU i na Zapadnom Balkanu (ZB).

Korupcija je složen društveni, politički i ekonomski fenomen koji pogađa sve zemlje. Korupcija podriva demokratske institucije, usporava ekonomski razvoj i doprinosi nestabilnosti vlasti.

Korupcija napada temelje demokratskih institucija iskrivljujući izborne procese, narušavajući vladavinu prava i stvarajući birokratski lavirint koji postoji samo da bi se izvlačilo mito. Svjetska banka se decenijama bori protiv korupcije, a na civilnom društvu i omladinskim organizacijama je da se suoče sa jednim od najtežih neprijatelja našeg vremena, da brane osnovne vrijednosti EU - demokratiju, vladavinu prava, zajedničke vrijednosti, da promovišu aktivno građanstvo i da Zapadni Balkan približe EU.

Aktivnosti: sastanci, obuke, nacionalne aktivnosti, omladinske razmjene, konferencije i kampanje.

Obuka za omladinske radnike je inovativna i relativno nova tema u oblasti omladinskog rada, ali je ključna za izgradnju transparentnosti, integriteta i odgovornosti. Cilj takvih obuka je da učesnike ili omladinske radnike opreme znanjem i alatima za prepoznavanje, sprečavanje i reagovanje na koruptivne radnje.

Predavanja obuhvataju:

1. Razumijevanje korupcije

- Definicija korupcije: objašnjava šta je korupcija, njene oblike i kako se ispoljava u javnom sektoru.
- Praktični primjeri: analiza stvarnih slučajeva korupcije radi boljeg razumijevanja koncepata.

2. Zakonodavni okvir

- Nacionalno zakonodavstvo: pregled zakona i propisa povezanih sa korupcijom i javnim sektorom.
- Međunarodni standardi: uključivanje relevantnih međunarodnih konvencija i sporazuma, kao što je Konvencija UN protiv korupcije.

3. Prepoznavanje i prevencija korupcije

- Faktori rizika: učenje o faktorima rizika koji mogu dovesti do korupcije.
- Preventivne strategije: tehnike i procedure za smanjivanje koruptivnih rizika.

4. Alati i tehnike za borbu protiv korupcije

- Kontrolni mehanizmi: uspostavljanje djelotvornih sistema kontrole i transparentnosti.
- Etika i integritet: naglasak na etičkom donošenju odluka i ličnom integritetu zaposlenih.

5. Protokoli za prijavljivanje i reagovanje

- Mehanizmi prijavljivanja: uspostavljanje sigurnih i anonimnih kanala za prijavljivanje sumnji na korupciju.
- Strategije reagovanja: protokoli i procedure za postupanje po prijavljenim slučajevima korupcije.

6. Interaktivne metode obuke

- Radionice i studije slučaja: aktivno učenje kroz grupne vježbe i diskusije.
- Simulacije i igranje uloga: scenariji u kojima učesnici u praksi primjenjuju ono što su naučili.

7. Evaluacija i dalja obuka

- Testiranje i povratne informacije: provjera znanja i vještina učesnika i prikupljanje njihovih povratnih informacija za unapređenje programa.
- Kontinuirana obuka: obezbjeđivanje stalnih obrazovnih mogućnosti za ažuriranje znanja i vještina.

Obuke o korupciji treba kontinuirano ažurirati kako bi ostale relevantne i djelotvorne u promjenljivom pravnom i društvenom okruženju. Dobro planirana i sprovedena obuka može značajno doprinijeti smanjenju koruptivnih radnji i povećanju povjerenja u javni sektor.

Ciljevi:

- Sprovesti aktivnosti neformalnog učenja radi osnaživanja omladinskih radnika i drugih aktera u oblasti borbe protiv korupcije na ZB i u EU kroz međusektorsku saradnju.
- Povećati kapacitete uključenih organizacija na ZB i time povećati ICT vještine u pogledu načina na koji digitalni alati mogu otkriti korupciju.
- Sprovođenje Strategije EU za mlade u okviru izgradnje kapaciteta i podizanje svijesti o vrijednostima EU i njihovoj relevantnosti, značaju vladavine prava i zajedničkih vrijednosti.
- Promovisanje dijaloga na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou sa donosiocima političkih odluka o šteti koju korupcija može nanijeti bezbjednosti i stabilnosti EU i ZB u odnosu na spoljne sile.

UVOD

O alatu

Ovaj Alat pruža praktične smjernice za prepoznavanje i prijavljivanje korupcije u biznisu. Namijenjen je mladima, omladinskim radnicima, organizacijama civilnog društva i akterima privatnog sektora. Dokument objašnjava ključne koruptivne rizike, principe prijavljivanja, postupke korak po korak i digitalne alate, uz dodatne tabele radi jasnoće i upotrebe u obuci.

Alat za prijavljivanje korupcije u biznisu razvijen je kao praktičan resurs za podršku pojedincima, omladinskim radnicima, organizacijama civilnog društva (OCD) i predstavnicima privatnog sektora u prepoznavanju i prijavljivanju korupcije u poslovnim okruženjima.

Njegova svrha je jačanje transparentnosti i odgovornosti pružanjem jasnih i pristupačnih informacija o tome kako i gdje se korupcija može sigurno i djelotvorno prijaviti.

Korupcija u biznisu podriva fer konkurenciju, smanjuje povjerenje i ograničava mogućnosti za društveni i ekonomski razvoj. Njeno rješavanje zahtijeva saradnju različitih sektora, uključujući civilno društvo, privatna preduzeća, javne institucije i mlade, kako bi se stvorila kultura integriteta i etičkog ponašanja.

Ovaj Alat doprinosi tim naporima nudeći smjernice korak po korak, primjere mehanizama prijavljivanja i upućivanja na međunarodne i nacionalne okvire. Promoviše upotrebu digitalnih alata i inovacija kao djelotvornih sredstava za unapređenje transparentnosti i građanskog angažmana. Alat je osmišljen kao praktičan i pristupačan resurs koji se može primijeniti u različitim okruženjima.

Prvenstveno je namijenjen:

- Mladima i omladinskim radnicima, koji imaju ključnu ulogu u promovisanju integriteta i svijesti u svojim zajednicama.
- Organizacijama civilnog društva (OCD) koje se bave zagovaranjem, obrazovanjem i javnom odgovornošću.
- Akterima privatnog sektora, uključujući kompanije, preduzetnike i poslovna udruženja, posvećene etičkom postupanju.
- Institucijama i donosiocima odluka koji nastoje da unaprijede svoje sisteme za prijem i obradu prijave korupcije.

Osmišljen i za učenje i za akciju, ovaj Alat korisnicima pruža jasne korake i prilagodljive instrumente.

Može se koristiti kao:

- Praktičan vodič za razumijevanje i prijavljivanje korupcije u poslovnim kontekstima; ili
- Referentni alat za organizacije i fasilitatore koji sprovode obuke ili lokalne događaje za podizanje svijesti.

Prateći date smjernice, korisnici će steći jasnije razumijevanje kako da prepoznaju, dokumentuju i prijave korupciju na odgovoran i siguran način.

RAZUMIJEVANJE KORUPCIJE U BIZNISU

Korupcija u biznisu odnosi se na nepoštene ili nezakonite prakse koje sprovode pojedinci ili organizacije radi sticanja nepravedne prednosti u poslovanju. Može uključivati mito, prevaru, sukobe interesa, zloupotrebu moći ili manipulaciju procedurama koje podrivaju fer konkurenciju i transparentnost.

Iako se korupcija često povezuje sa javnim institucijama, jednako je štetna kada se javlja unutar privatnih subjekata ili između njih. Ona narušava tržišta, povećava troškove, obeshrabruje investicije i slabi povjerenje javnosti i u biznise i u institucije.

1. Vrste korupcije

- Korupcija u biznisu može se pojaviti na mnogo načina, ponekad otvoreno, ali često u suptilnim ili skrivenim oblicima. Prepoznavanje tih oblika pomaže pojedincima i organizacijama da razumiju kako korupcija funkcioniše i na koja ponašanja treba obratiti pažnju.
- U nastavku su neke od najčešćih vrsta korupcije koje se javljaju u poslovnoj praksi:

Tabela 1: Vrste korupcije u biznisu, opis i primjer

Vrsta korupcije	Opis	Primjer
Mito i provizije	Nuđenje, davanje ili primanje novca, poklona ili usluga radi uticanja na poslovnu odluku, ugovor ili uslugu.	Kompanija daje „poklon“ javnom službeniku kako bi dobila ugovor.
Prevara i pronevjera	Manipulisanje informacijama ili finansijama radi lične ili organizacione koristi.	Zaposleni falsifikuje fakture ili preusmjerava sredstva kompanije za privatnu upotrebu.
Sukob interesa	Kada nečiji lični interesi ometaju profesionalne dužnosti ili ciljeve organizacije.	Menadžer dodjeljuje ugovor kompaniji rođaka.
Dosluh	Tajna saradnja između kompanija ili pojedinaca radi manipulacije cijenama, tenderima ili tržišnim uslovima.	Dva dobavljača se dogovaraju da fiksiraju cijene i kontrolišu konkurenciju.
Zloupotreba ovlašćenja	Korišćenje položaja moći za zastrašivanje, diskriminaciju ili nepošten uticaj na odluke.	Nadređeni vrši pritisak na zaposlene da donesu neetične odluke u zamjenu za unapređenje.

Razumijevanje ponašanja koja mogu predstavljati korupciju predstavlja osnov za odgovorno djelovanje.

Ono omogućava mladima, akterima civilnog društva i biznisima da efikasno prepoznaju, dokumentuju i prijave korupciju u sopstvenim okruženjima.

Tabela 2: Vrste korupcije u biznisu, tipični rizici i preventivne mjere

Vrsta korupcije	Opis	Tipični rizik	Preventivne mjere
Mito i provizije	Nuđenje koristi radi uticanja na odluke	Nepravedni ugovori	Kodeks etike
Prevara i pronevjera	Manipulacija finansijama	Finansijski gubitak	Revizije
Sukob interesa	Lični interes utiče na dužnost	Pristrasne odluke	Pravila o prijavljivanju interesa
Dosluh	Tajna saradnja	Narušavanje tržišta	Transparentni tenderi
Zloupotreba ovlašćenja	Zloupotreba moći	Pritisak na zaposlene	Kanali za prijavljivanje

2. Ključne oblasti rizika

Koruptivni rizici se često pojavljuju u javnim nabavkama, zapošljavanju, finansijskom upravljanju i partnerstvima. Znakovi upozorenja uključuju nedostatak dokumentacije, favorizovanje, neobjašnjivu hitnost i ponovljeno korišćenje istih dobavljača.

Razumijevanje rizika u oblastima gdje je najvjerovatnije da se korupcija pojavi pomaže organizacijama i pojedincima da prepoznaju znakove upozorenja prije nego što nastane ozbiljna šteta.

- U privatnom sektoru, korupcija se može pojaviti u mnogim fazama poslovne aktivnosti, ponekad skrivena u običnim procedurama ili svakodnevnim odlukama.

Uobičajene oblasti rizika uključuju:

- **Procese nabavki i tendera:** kada su ugovori ili kupovine pod uticajem favorizovanja ili lične koristi.
- **Licence i dozvole:** kada pristup odobrenjima ili ovlašćenjima zavisi od neformalnih plaćanja ili veza.
- **Ljudske resurse i zapošljavanje:** kada se zapošljavanje ili unapređenja zasnivaju na ličnim odnosima umjesto na zaslugama.
- **Finansijsko upravljanje i računovodstvo:** kada se finansijski izvještaji mijenjaju ili se resursi kompanije zloupotrebljavaju.
- **Partnerske sporazume i lance snabdijevanja:** kada se neetične prakse tolerišu ili zanemaruju od strane poslovnih partnera.

Prepoznavanje ovih oblasti rizika omogućava biznisima i organizacijama da preduzmu preventivne mjere, ojačaju interne kontrole i podstaknu etičke upravljačke prakse. Takođe podiže svijest među pojedincima, ohrabrujući ih da bolje razumiju i prepoznaju koruptivne rizike unutar svojih sektora.

3. Uticaj korupcije u biznisu

Korupcija utiče ne samo na one koji su direktno uključeni, već i na širu ekonomiju i društvo.

Kada je integritet ugrožen, svi plaćaju cijenu - kroz smanjeno povjerenje, izgubljene prilike i slabije institucije.

Posljedice korupcije u biznisu mogu uključivati:

- Veće operativne troškove i smanjenu konkurentnost;
- Manje inovacija i produktivnosti, jer se pošteni biznisi obeshrabruju;
- Eroziju povjerenja između partnera, klijenata i zaposlenih;
- Širu nejednakost i sporiji društveni i ekonomski razvoj.

Izgradnja integriteta u biznisu prevazilazi poštovanje zakona - ona znači njegovanje kulture poštenja, pravičnosti i odgovornosti.

Kada kompanije djeluju transparentno i vode primjerom, one pomažu u izgradnji jačih zajednica i otpornije ekonomije.

PRIJAVLJIVANJE KORUPCIJE: PRINCIPI I OKVIRI

Prijavljivanje korupcije jedan je od najdjelotvornijih načina podrške transparentnosti, odgovornosti i integritetu u biznisu. Ono omogućava institucijama da prepoznaju i riješe neetične prakse, istovremeno podstičući kulturu odgovornosti i povjerenja. Djelotvorni mehanizmi prijavljivanja zavise od jasnih principa, pravne zaštite i saradnje među zainteresovanim stranama.

1. Osnovni principi prijavljivanja

Prilikom prijavljivanja korupcije u biznisu, proces treba da vode sljedeći osnovni principi:

- **Povjerljivost:** Identitet osobe koja prijavljuje korupciju i dostavljene informacije moraju biti zaštićeni u svim fazama procesa.
- **Integritet i poštenje:** Prijave treba da se zasnivaju na istinitim, činjeničnim i provjerljivim informacijama. Lažne ili obmanjujuće tvrdnje mogu naštetiti pojedincima, kompanijama i organizacijama.
- **Odgovornost:** Prijavljivanje korupcije je i etička i građanska dužnost koja doprinosi kolektivnom integritetu.
- **Transparentnost i odgovornost:** Institucije koje primaju prijave treba da postupaju brzo, jasno komuniciraju i obezbijede da se dalje radnje preduzimaju u skladu sa zakonom.
- **Zaštita od odmazde:** Pojedinci koji prijavljuju korupciju ne smiju se suočiti sa bilo kojim oblikom diskriminacije, zastrašivanja ili kažnjavanja.

2. Međunarodni okviri

- Napori u borbi protiv korupcije u biznisu podržani su od strane više međunarodnih i regionalnih organizacija koje definišu etičke standarde i promovišu dobro upravljanje:
- Globalni dogovor Ujedinjenih nacija (UNGC) - Princip 10 naglašava: Biznisi treba da rade protiv korupcije u svim njenim oblicima, uključujući iznudu i mito.
- Smjernice OECD-a za multinacionalna preduzeća - Podstiču odgovorno poslovno ponašanje, integritet i transparentnost u globalnom poslovanju.
- Transparency International (TI) - Pruža globalne i regionalne alate, uključujući Alat za poslovni integritet, za promovisanje etičkog ponašanja privatnog sektora.
- Evropska unija (EU) - U svoje politike integriše borbu protiv korupcije, društvenu odgovornost

preduzeća (CSR) i održive poslovne prakse.

- Regionalna antikorupcijska inicijativa (RAI) - Podržava Zapadni Balkan u jačanju integriteta, transparentnosti i regionalne saradnje kroz digitalne inovacije i usklađivanje politika.

Ovi okviri služe kao osnova za razvoj nacionalnih politika i sistema poslovnog integriteta

3. Nacionalni kontekst i pravni okviri

Svaka zemlja ima sopstveni skup zakona i mehanizama koji regulišu prijavljivanje korupcije u privatnom sektoru. Iako se procedure mogu razlikovati, većina okvira dijeli zajedničke elemente kao što su:

- Definisani organi nadležni za postupanje u slučajevima korupcije;
- Procedure za podnošenje prijave i provjeru informacija;
- Mjere za zaštitu pojedinaca i organizacija koje djeluju u dobroj vjeri.

Korisnici ovog Alata podstiču se da konsultuju najnovije nacionalne zakone i dostupne onlajn platforme kako bi obezbijedili tačne i ažurne informacije.

KAKO PRIJAVITI KORUPCIJU U BIZNISU

Prijavljivanje korupcije zahtijeva pažljivu pripremu, tačne informacije i odgovorno djelovanje. Ovaj odjeljak pruža vodič korak po korak koji pomaže pojedincima i organizacijama da prepoznaju, dokumentuju i prijave slučajeve korupcije u poslovnom okruženju.

Proces uvijek treba da bude vođen etičkim ponašanjem, poštovanjem povjerljivosti i usklađenošću sa nacionalnim zakonima i procedurama.

Tabela 3: Pregled koraka za prijavljivanje korupcije u biznisu

Korak	Radnja	Ključni savjet
1	Prepoznajte sumnjivu aktivnost	Oslonite se na činjenice
2	Prikupite dokaze	Čuvajte ih sigurno
3	Odaberite kanal za prijavu	Provjerite legitimnost
4	Podnesite prijavu	Budite jasni i objektivni
5	Pratite postupak	Vodite evidenciju

1. Vodič korak po korak

Korak 1: Prepoznajte sumnjivu aktivnost

Prepoznajte moguće znake korupcije kao što su neobjašnjive finansijske transakcije, favorizovanje u nabavkama, sukobi interesa ili nepravilni procesi donošenja odluka.

Uvijek se uvjerite da se vaša zapažanja zasnivaju na činjeničnim informacijama, a ne na pretpostavkama ili glasinama.

Savjet: Ako niste sigurni, zapišite šta ste primijetili i kada - čak i jednostavne bilješke mogu pomoći da se razjasni da li situacija djeluje neobično ili rizično.

Korak 2: Prikupite i dokumentujte informacije

Prikupite relevantne detalje kao što su dokumenti, datumi, imena i opisi radnji ili komunikacija koje ukazuju na moguću korupciju.

Čuvajte kopije dokaza na sigurnom mjestu, po mogućnosti u digitalnom formatu zaštićenom lozinkama ili enkripcijom.

Savjet: Koristite organizovane foldere ili cloud skladište sa ograničenim pristupom. Uredno čuvanje informacija učiniće vašu prijavu vjerodostojnijom i lakšom za praćenje.

Korak 3: Odredite odgovarajući kanal za prijavu

Odredite gdje i kako da podnesete prijavu. To može uključivati:

- Nadležnu antikorupcijsku agenciju ili javnu instituciju;
- Kancelariju za poslovni integritet unutar kompanije;
- OCD ili mrežu koja podržava inicijative za transparentnost i odgovornost.

Ako niste sigurni koja je institucija nadležna, potražite savjet od lokalne OCD ili pravnog stručnjaka.

Savjet: Mnogi organi/agencije imaju onlajn obrasce za prijavu. Prvo provjerite njihove veb-sajtove kako biste potvrdili da prijavu šaljete na zvaničnu i sigurnu platformu.

Korak 4: Podnesite prijavu jasno i tačno

Koristite zvanične obrasce za prijavu ili onlajn platforme kada su dostupni. Dostavite sve potrebne informacije na sažet i činjeničan način.

Izbjegavajte emotivan ili optužujući jezik i usredsredite se na predstavljanje provjerenih detalja.

Savjet: Prije slanja, još jednom pročitajte prijavu i uklonite lična mišljenja ili pretpostavke. Jasnoća i objektivnost čine vaš slučaj jačim

Korak 5: Pratite prijavu i vodite evidenciju

Nakon podnošenja prijave, sačuvajte evidenciju o svim referentnim brojevima, datumima ili komunikaciji povezanoj sa vašim slučajem. Ako ne dobijete povratnu informaciju u razumnom roku, obratite se zvaničnim kontakt kanalima kako biste provjerili da li se prijava obrađuje.

Savjet: Vodite kratku evidenciju svake poruke ili telefonskog poziva povezanog sa vašom prijavom. To pomaže u praćenju napretka i pokazuje dosljednost ako se kasnije pojave pitanja.

2. Savjeti za sigurno i odgovorno prijavljivanje

Prijavljivanje korupcije nije samo pitanje šta prijavljujete, već i kako štitite sebe i svoje informacije tokom procesa.

- Uvijek koristite zvanične i provjerene platforme za podnošenje prijave.
- Izbjegavajte javno dijeljenje ličnih ili osjetljivih informacija ili njihovo slanje putem nesigurnih kanala (npr. društvene mreže, nešifrovana e-pošta).
- Održavajte diskreciju i ne razgovarajte o slučaju sa osobama koje nijesu direktno uključene u proces.
- Saradujte sa nadležnim organima ako se zatraže dodatne informacije ili pojašnjenja.
- Potražite podršku od pouzdanog pravnog stručnjaka, OCD ili javnog organa ako se osjećate nesigurno ili nebezbedno prilikom prijavljivanja.

Prijavljivanje ponekad može biti složeno ili osjetljivo. U takvim slučajevima, možete potražiti pomoć od:

- Organizacija civilnog društva koje rade na borbi protiv korupcije i ljudskim pravima;
- Poslovnih udruženja koja promovišu integritet i usklađenost;
- Nezavisnih pravnih stručnjaka upoznatih sa nacionalnim propisima.

Ovi akteri mogu vas voditi kroz proces i pomoći da se osigura zaštita vaših prava.

ZVANIČNI KANALI I DIGITALNI ALATI ZA PRIJAVLJIVANJE

Djelotvorno prijavljivanje korupcije zavisi od dostupnosti pristupačnih, transparentnih i sigurnih kanala.

Svaka zemlja Zapadnog Balkana obezbjeđuje različite mehanizme i platforme putem kojih građani, organizacije civilnog društva i biznisi mogu prijaviti korupciju ili neetičko ponašanje. Ovaj odjeljak nudi opšti okvir koji svaka partnerska organizacija može prilagoditi uključivanjem podataka specifičnih za svoju zemlju.

1. Zvanični kanali za prijavljivanje

Prijavljivanje korupcije putem pravih kanala osigurava da informacije stignu do nadležnih organa i da se njima postupa na odgovarajući način.

Tabela 4: Poređenje zvaničnih kanala za prijavljivanje i njihovih karakteristika

Kanal	Prednosti	Ograničenja	Ključni savjet
Antikorupcijske agencije	Zvanični mandat	Sporiji proces	Često da
Policija / tužilac	Krivično gonjenje	Veća izloženost	Rijetko
Interni kanali kompanije	Brz odgovor	Sukob interesa	Zavisi
OCD	Podrška i usmjeravanje	Bez izvršnih ovlašćenja	Da

Prije podnošenja prijave, neophodno je provjeriti koja institucija ima mandat da istraži vaš slučaj i da li su dostupne opcije anonimnog ili povjerljivog prijavljivanja.

U nastavku su navedene glavne vrste zvaničnih kanala koji se mogu koristiti za prijavljivanje korupcije u poslovnom sektoru:

- **Nacionalne antikorupcijske agencije ili komisije** - odgovorne za prijem i istraživanje prijave povezanih sa korupcijom. Obično obezbjeđuju sigurne onlajn obrasce, telefonske linije ili mogućnost ličnog prijavljivanja.

Primjer: Agencija za sprječavanje korupcije (ASK) u Crnoj Gori, Državna komisija za sprječavanje korupcije u Sjevernoj Makedoniji.

- **Državna tužilaštva** - postupaju u krivičnim predmetima koji uključuju mito, prevaru i druga privredna krivična djela. Prijave podnijete ovdje mogu dovesti do formalnih istraga ili krivičnog gonjenja.
- **Organi za sprovođenje zakona i policija** - u slučajevima kada korupcija uključuje krivičnu aktivnost kao što su mito, prevara ili pranje novca, prijave se mogu podnijeti i direktno policiji ili nadležnim jedinicama za privredni kriminal. Policijski organi su odgovorni za prikupljanje dokaza i prosljeđivanje slučajeva državnom tužilaštvu radi daljeg postupanja.
- **Institucije ombudsmana** - bave se slučajevima zloupotrebe ovlašćenja, diskriminacije ili kršenja prava građana, posebno kada su uključene javne institucije.
- **Kancelarije za poslovni integritet ili etiku** - interni mehanizmi kompanije za zaposlene, dobavljače ili partnere da prijave neetičko ponašanje ili kršenje integriteta unutar svoje organizacije.
Primjer: Mnoge multinacionalne kompanije imaju anonimne onlajn portale „Speak Up” ili „Whistleblowing”.
- **Organizacije civilnog društva (OCD)** - pružaju pravno usmjeravanje, medijaciju i podršku u monitoringu za pojedince ili organizacije koje žele da prijave korupciju.
OCD često djeluju kao posrednici između građana i institucija, osiguravajući da se prijave pravilno obrade i da prijavitelac bude zaštićen.

2. Digitalni alati za prijavljivanje

Digitalizacija ima ključnu ulogu u promovisanju transparentnosti i čini prijavljivanje korupcije bržim, sigurnijim i pristupačnijim za sve.

Putem onlajn alata, pojedinci i organizacije mogu lako podnijeti prijave sa svojih telefona ili računara, uz očuvanje sigurnosti i, gdje je dozvoljeno, anonimnosti.

Uobičajene vrste digitalnih alata uključuju:

- Onlajn portale za prijavljivanje kojima upravljaju nacionalne antikorupcijske agencije ili komisije. Ove platforme obično pružaju sigurne obrasce za podnošenje prijave i praćenje napretka.
- Mobilne aplikacije koje korisnicima omogućavaju da povjerljive ili anonimne prijave šalju direktno nadležnim organima ili OCD.
- E-mail linije ili onlajn kontakt obrasce dostupne na veb-sajtovima javnih institucija ili kancelarija za poslovni integritet.
- Sisteme e-nabavki koji uključuju ugrađene funkcije za prijavljivanje nepravilnosti u javnom ili privatnom ugovaranju.
- Platforme zasnovane na blokčejnu ili enkripciji koje osiguravaju da se informacije ne mogu mijenjati, brisati ili pregledati bez ovlašćenja, pružajući potpunu zaštitu podataka i transparentnost.

Digitalni alati podstiču učešće tako što prijavljivanje čine lakšim i dostupnim svima, bez obzira na lokaciju ili stručnost.

Istovremeno, smanjuju rizik od manipulacije ili gubitka podataka, pomažući i institucijama i građanima da djeluju sa većim povjerenjem kada se suočavaju sa korupcijom.

3. Kako sigurno koristiti digitalne alate

Da bi se osiguralo da se prijave podnose odgovorno i sigurno, korisnici treba da slijede ove ključne preporuke:

- Provjerite da je platforma zvanična i legitimna prije dijeljenja informacija (potražite državne domene, HTTPS adrese ili provjerene OCD partnere).
- Koristite sigurne internet konekcije i izbjegavajte javni Wi-Fi prilikom slanja osjetljivih podataka.
- Sačuvajte potvrde o prijemu ili referentne brojeve koje pruža sistem za prijavljivanje.
- Ne dijelite javno snimke ekrana, detalje prijave ili lične podatke.
- Budite svjesni politika privatnosti i pravila zaštite podataka koja važe u vašoj zemlji.

Prateći ove korake, pojedinci i organizacije mogu najbolje iskoristiti digitalne alate za prijavljivanje, istovremeno štiteći svoju privatnost i doprinoseći transparentnijem poslovnom okruženju.

4. Studija slučaja: Prijavlivanje korupcije u poslovnom kontekstu

Srednja kompanija koja je učestvovala u postupku javne nabavke primijetila je nepravilnosti tokom faze evaluacije. Zaposleni je uočio da se jedan dobavljač stalno favorizuje uprkos višim cijenama i nepotpunoj dokumentaciji.

Nakon prikupljanja relevantnih e-mailova, evidencije nabavke i bilješki sa sastanaka, zaposleni je podnio prijavu putem internog kanala za uzbunjivanje u kompaniji. Prijava je kasnije prosljeđena nacionalnoj antikorupcijskoj agenciji.

Ishod: Istraga je potvrdila dosluh između menadžera i dobavljača. Preduzete su disciplinske mjere, revidirane su procedure nabavke i uvedene dodatne kontrole transparentnosti.

Ključne naučene lekcije:

- Rano dokumentovanje znakova upozorenja je ključno.
- Sigurni interni kanali za prijavljivanje smanjuju rizike za zaposlene.
- Saradnja između kompanija i javnih institucija jača integritet.

ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA I PRIVATNOG SEKTORA

Borba protiv korupcije u biznisu zahtijeva saradnju više aktera. Organizacije civilnog društva (OCD), privatne kompanije, poslovna udruženja i profesionalne mreže imaju ključnu ulogu u izgradnji kulture integriteta, transparentnosti i odgovornosti.

Ovaj odjeljak naglašava kako ovi akteri mogu doprinijeti etičnijim i odgovornijim poslovnim praksama.

1. Uloga organizacija civilnog društva (OCD)

OCD su ključni pokretači društvenih promjena i javne odgovornosti. Kroz obrazovanje, zagovaranje i angažman zajednice, one pomažu pojedincima da razumiju svoja prava i podstiču ih da djeluju kada se korupcija pojavi.

OCD mogu doprinijeti kroz:

- Podizanje svijesti javnosti o uticaju korupcije na biznise i zajednice;
- Pružanje usmjeravanja i podrške pojedincima ili organizacijama koje žele da prijave korupciju;
- Praćenje javnih institucija i privatnih subjekata radi osiguravanja transparentnosti i usklađenosti;
- Promovisanje partnerstava između mladih, privatnog sektora i državnih institucija;
- Razvijanje digitalnih i obrazovnih alata koji čine prijavljivanje lakšim i sigurnijim.
- Bliskom saradnjom sa omladinskim radnicima i lokalnim zajednicama, OCD pomažu u oblikovanju proaktivnog okruženja koje ne toleriše korupciju i cijeni etičko ponašanje.

2. Uloga privatnog sektora

Biznisi imaju i odgovornost i kapacitet da budu primjer integriteta. Usvajanjem transparentnih i etičkih praksi, kompanije mogu smanjiti rizike, zaštititi svoj ugled i stvoriti fer konkurentsko okruženje.

Akteri privatnog sektora mogu ojačati integritet kroz:

- Uspostavljanje internih kodeksa etike i jasnih antikorupcijskih politika;
- Uvođenje mehanizama usklađenosti i prijavljivanja (kao što su službenici za etiku, telefonske linije ili onlajn platforme);
- Obezbjedivanje obuke za zaposlene o prepoznavanju i sprečavanju korupcije;
- Podsticanje transparentnih procedura nabavki i ugovaranja;
- Saradnju sa OCD i javnim organima na zajedničkim inicijativama za promovisanje poslovnog integriteta.

Integritet treba posmatrati kao stratešku prednost, a ne samo kao zakonsku obavezu - on unapređuje dugoročni rast, povjerenje investitora i povjerenje klijenata i partnera.

3. Javno-privatna saradnja

Snažna saradnja između javnog i privatnog sektora ključna je za djelotvorne antikorupcijske napore. Javne institucije mogu obezbijediti pravni i regulatorni okvir, dok biznisi i OCD doprinose inovacijama, ekspertizom i iskustvom iz prakse.

Primjeri djelotvorne saradnje uključuju:

- Zajedničke kampanje o transparentnosti i etičkom poslovnom ponašanju;
- Razmjenu podataka i dobrih praksi između institucija i privatnih kompanija;
- Zajednički razvoj digitalnih platformi za prijavljivanje i inicijativa za podizanje svijesti;
- Podršku regionalnim mrežama koje zagovaraju integritet i odgovornost.

Kada javni, privatni i civilni akteri rade zajedno, stvaraju održiv ekosistem koji obeshrabruje korupciju i jača povjerenje u svim sektorima.

ZAKLJUČAK

Prijavljivanje korupcije nije samo čin odgovornosti, već i značajan doprinos izgradnji transparentnih, pravednih i etičkih poslovnih okruženja. Kroz svoje praktične korake, smjernice i resurse, ovaj Alat oprema pojedince i organizacije znanjem i alatima za djelotvorno reagovanje kada se suoče sa koruptivnim praksama.

Borba protiv korupcije u biznisu zahtijeva više od propisa - zahtijeva svijest, odgovornost i zajedničku posvećenost etičkim principima. Ovaj Alat služi kao praktičan resurs za pojedince, organizacije i biznise da prepoznaju, dokumentuju i prijave korupciju kroz sigurne i transparentne procedure.

Djelotvorno prijavljivanje zavisi od saradnje, tačnosti i povjerenja. Kada građani, institucije i privatni sektor rade zajedno, mehanizmi prijavljivanja postaju pouzdaniji, a korupcija manje tolerisana.

Upotreba digitalnih alata i provjerenih platformi za prijavljivanje unapređuje pristupačnost i zaštitu za one koji se suprotstavljaju korupciji. Kada se koriste odgovorno, ovi alati osnažuju pojedince da aktivno učestvuju u oblikovanju poslovnih okruženja zasnovanih na transparentnosti i integritetu.

Na kraju, ovaj Alat nije samo vodič za prijavljivanje, već i poziv da se poštuju etički standardi, da se progovori kada se desi nepravilnost i da se doprinese kulturi u kojoj su poštenje i pravičnost temelji trajnog napretka.

ANEKS

ŠABLON ZA PRIJAVLJIVANJE KORUPCIJE U BIZNISU

Ovaj Aneks pruža prateći materijal koji se može prilagoditi različitim nacionalnim kontekstima i organizacionim potrebama, osim u slučajevima kada je format prijave zakonom propisan. Treba da služi kao praktičan resurs koji dopunjuje glavni Alat i pomaže korisnicima da proces prijavljivanja prilagode svom lokalnom kontekstu.

Šablon u nastavku mogu koristiti pojedinci, kompanije ili organizacije za prijavljivanje sumnje na korupciju na strukturisan i dosljedan način. On pomaže da se uključe svi relevantni detalji i da nadležni organi mogu efikasno obraditi prijave.

Odjeljak	Detalji koje treba navesti
1. Datum i mjesto incidenta	Kada i gdje se sumnjiva radnja dogodila?
2. Naziv organizacije / uključenog biznisa	Navedite kompaniju ili subjekt na koji se prijava odnosi (ako je poznato).
3. Opis sumnjive koruptivne radnje	Dajte jasan i činjeničan sažetak onoga što se dogodilo.
4. Uključeni pojedinci ili odjeljenja	Navedite imena, pozicije ili odjeljenja (ako je moguće).
5. Dostupni dokazi	Priložite ili opišite relevantne dokumente, fotografije, poruke ili drugi prateći materijal.
6. Uticaj ili moguća šteta	Opišite finansijske, etičke ili reputacione posljedice, ako su poznate.
7. Da li je ovo ranije prijavljeno?	☐ Da ☐ Ne Ako jeste, navedite kada i kome.
8. Informacije o prijaviocu (opciono)	Ovaj dio je dobrovoljan, osim ako zakon ne zahtijeva drugačije. Ime: _____ Pozicija / organizacija: _____ Kontakt (e-mail / telefon): _____ Preferirani kontakt: ☐ E-mail ☐ Telefon ☐ Anonimno Napomena: Možete odabrati da ostanete anonimni. Međutim, davanje kontakt podataka može pomoći nadležnoj instituciji da prati i razjasni vašu prijavu ako je potrebno.
9. Institucija ili organ koji prima prijavu	Naziv agencije, kancelarije za integritet kompanije ili OCD koja prima prijavu.
10. Datum podnošenja / referentni broj (za službenu upotrebu)	Popunjava organ koji prima prijavu.
11. Dodatne napomene ili zapažanja	Sve druge relevantne informacije ili komentari.

Prezentacija organizacija učesnica i njihovih predstavnika u projektu

Naslov	Organizacija	Uloga
Zoran Dabetic	EPEKA Crna gora	Koordinator
Nermina Simoncic	EPEKA Slovenija	Koordinator
Stefan Simoncic	EPEKA Slovenija	Koordinator
Matej Tisaj	EPEKA RS	Koordinator
Milica Nedeljkovic	EPEKA RS	Pomoćnik koordinatora
Belma Muratovic	EPEKA Crna gora	Pomoćnik koordinatora
Jerica Lorenci	EPEKA Slovenija	Pomoćnik koordinatora
Atli Thor Fanndal	TRANSPARENCY INTERNATIONAL Island	Pomoćnik koordinatora

PARTNERI

EPEKA Montenegro (vodeća organizacija)

Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA djeluje u Beranama, ruralnom području sa visokom nezaposlenošću mladih i ograničenim pristupom neformalnom obrazovanju. U okviru DigitalVSCorrupt koordinira ukupnu realizaciju, upravljanje i praćenje, i vodi nacionalne radionice za izgradnju kapaciteta usmjerene na transparentnost podržanu IKT-om i svijest zajednice u Crnoj Gori.

EPEKA Slovenija

Nevladino socijalno preduzeće aktivno u oblasti građanstva EU, omladinskog rada i inkluzije. EPEKA Slovenija je domaćin partnerskog početnog sastanka, podržava upravljanje i zajednički razvija module transparentnosti zasnovane na IKT-u inspirisane ERAR modelom; takođe je domaćin završne konferencije i podržava diseminaciju na nivou EU.

EPEKA Srbija

NVO iz Niša usmjerena na mlade, sa iskustvom u mobilnosti i inkluziji. U projektu, EPEKA Srbija su-vodi obuke, podržava dijalog mladih Kosovo-Srbija kroz zajedničke aktivnosti sa CET Prizren i pilotira lokalne kampanje o integritetu u javnim službama.

EPEKA Njemačka

Članica mreže EPEKA koja podržava interkulturalno učenje i komunikaciju. Doprinosi prekograničnoj diseminaciji, dizajnu radionica o građanskom angažmanu i medijima, i dokumentovanju dobrih praksi među partnerima.

CET Prizren (Kosovo)

Centar za obrazovanje i obuku Prizren promoviše demokratske vrijednosti i učešće mladih. U DigitalVSCorrupt zajednički dizajnira sadržaj obuke prilagođen mladima, suorganizuje radionice na Kosovu i saraduje sa EPEKA Srbija kako bi ojačao povjerenje, dijalog i antikorupcijsku pismenost među mladima.

Phiren Amenca (Belgija)

Međunarodna romska omladinska mreža sa snažnim kapacitetom dosezanja i zagovaranja. Vodi diseminaciju na nivou EU, podržava mjere inkluzije kroz sve aktivnosti i mentorira timove omladinskih kampanja kako bi došli do različitih publika inkluzivnim narativima.

Transparency International Island

Donosi antikorupcijsku ekspertizu, praktične alate za mapiranje rizika i prijavljivanje, i suautor je djelova priručnika za omladinski rad o korupciji u javnim institucijama i putevima odgovornosti.

Институт за применети истражувања за бизнис (Sjeverna Makedonija)

Podržava segment „Korupcija u poslovanju“ sesijama o rizicima javnih nabavki, sukobima interesa i izjavama integriteta MSP. Suorganizuje nacionalne radionice sa komorama i preduzetnicima.

QENDRA Open Doors (Albanija)

Centar civilnog društva usmjeren na mlade koji uključuje zajednice u neformalno obrazovanje i građansko djelovanje. Vodi radionice izgradnje kapaciteta u Albaniji i doprinosi studijama slučaja o integritetu lokalnih usluga.

Europe for You (Češka):

Podržava komunikaciju, dizajn kampanja i kreativne formate diseminacije.

FEIO (Poljska)

Fondacija za obrazovanje i dosezanje koja doprinosi dizajnu aktivnosti zasnovanih na istraživanju, brzim anketama i alatima za evaluaciju prije/poslije prilagodljivim omladinskim okruženjima.

AKUSTIKUM (Bosna i Hercegovina)

Kulturna organizacija koja koristi kreativne medije i audio-vizuelne metode. Su-vodi tri video-simulacijska rezultata o temama javnog sektora, poslovanja i prijavljivanja nepravilnosti, uključujući izradu scenarija i omladinsko su-kreiranje.

LIDOSK (Turska)

Organizacija za razvoj mladih fokusirana na građanske vještine i dijalog. Domaćin je radionica u Turskoj i doprinosi metodama facilitacije za različite grupe.

Arcigay (Italija)

Nacionalna organizacija civilnog društva sa ekspertizom u obrazovanju zasnovanom na pravima i facilitaciji bezbjednog prostora. Doprinosi strategijama inkluzije, etičkim protokolima i porukama kampanja o jednakosti i integritetu.

Svi partneri saraduju putem mesečnih koordinacionih poziva, zajedničkih predloga i zajedničkih poseta za praćenje.

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

DIGITAL VS CORRUPT

